

Biblica

ATLASUL BIBLIEI

O prezentare socială, istorică
și culturală

CONSULTANT PRINCIPAL
Profesor Barry J. Beitzel

CUVÂNT ÎNAINTE 13

INTRODUCERE

GENEZA BIBLIEI	16
RĂSPÂNDIREA BIBLIEI	20
ARHEOLOGIA BIBLIEI	24

PARTEA ÎNTÂI GEOGRAFIA ȘI ISTORIA PĂMÂNTURILOR BIBLICE

PROBLEMATICA LOCURILOR	30
GEOGRAFIA BIBLIEI	34
ORIENTUL APROPIAT	46
LUMEA MEDITERANEANĂ	66
EGIPTUL ȘI PENINSULA SINAI	78

PARTEA A DOUA GENEZA ȘI EPOCA PATRIARHILOR

LEGĂMÂNTUL DOMNULUI	92
GENEZA ȘI CĂDEREA	94
NOE ȘI URMAȘII SĂI	98
AVRAAM	102
ISAAC	110
IACOV	116
IOSIF ȘI FAMILIA SA	124
MOISE	134
PLĂGILE EGIPTULUI	140
FUGA DIN EGIPT	146
PRIMIREA LEGII	156
PATRUZECI DE ANI ÎN PUSTIU	160
MOARTEA LUI MOISE	168
IOSUA ȘI PĂMÂNTUL FĂGĂDUINȚEI	170

PARTEA A ȘASEA CUCERIREA REGATELOR

UN POPOR SUB ASEDIU	314
ASIRIENII	316
BABILONIENII	330
DISTRUGEREA PRIMULUI TEMPLU	334
PERȘII	340
AL DOILEA TEMPLU	348
ALEXANDRU CEL MARE	362
PTOLEMEII	368
SELEUCIZII	374
UN STAT MACABEU AL EVREILOR	380
ROMANII	392

PARTEA A ȘAPTEA VIAȚA LUI IISUS DIN NAZARET

IATĂ OMUL	406
NAȘTEREA LUI IISUS	408
BOTEZUL LUI IISUS	420
ÎNVĂȚĂTURILE LUI IISUS	424
RĂSTIGNIREA ȘI ÎNVIEREA	440

PARTEA A OPTA RĂSPÂNDIREA CUVÂNTULUI

EVANGHELIA ADEVĂRULUI	454
FAPTELE APOSTOLILOR	456
PAVEL PE DRUMUL DAMASCULUI	462
PRIMA CĂLĂTORIE A SF. PAVEL	466
A DOUA CĂLĂTORIE A SF. PAVEL	472
A TREIA CĂLĂTORIE A SF. PAVEL	478
SFÂNTUL PAVEL MERGE LA ROMA	484
APOCALIPSA SFÂNTULUI IOAN	490

PARTEA A TREIA
JUDECĂTORII

ÎN PĂMÂNTUL FĂGĂDUINȚEI	184
PRIMII JUDECĂTORI	186
GHEDION	192
ABIMELEC ȘI IEFTAE	196
SAMSON ȘI SAMUEL	200
JUDECĂTORII MINORI	212

PARTEA A PATRA
REGII

REGI PESTE ISRAEL ȘI IUDA	216
REGELE SAUL	218
REGELE DAVID	226
REGELE SOLOMON	240
UN REGAT DIVIZAT	248
REGII LUI ISRAEL	254
REGII DIN IUDA	262

PARTEA A CINCEA
PROFEȚII ȘI CEI DREPTI

PĂSTRAREA CREDINȚEI	270
IOV	272
ISAIA	278
IEREMIA	286
IEZECHIEL	294
DANIEL	300
PROFEȚII MICI	306

REFERINȚE BIBLICE

TABELE BIBLICE	496
GENEALOGII BIBLICE	506
BIBLIOGRAFIE	510
GLOSAR	514

REFERINȚE LA SCRIPTURI	520
LISTA DENUMIRILOR GEOGRAFICE	534
INDICE	548
CREDITE FOTO	572

GENEZA BIBLIEI

IEREMIA I-A DICTAT LUI BARUCH, CARE SCRIA PE UN PERGAMENT

IEREMIA 36:4

DREAPTA: TABLIȚĂ CU
SCRIERE CUNEIFORMĂ,
LUT ARS, SEC. XIV-XII î.HR.
LA ÎNCEPUT SCRIEREA
CUNEIFORMĂ ERA DISPUSĂ
ÎN COLOANE VERTICALE;
ULTERIOR S-AU FOLOSIT
RÂNDURI ORIZONTALE.

JOS: MOISE CU TABLE
LEGII, DE CLAUDE VIGNON
(1593-1670). MOISE A
SFĂRĂMAT PRIMELE TABLE
CU PORUNCILE DOMNULUI,
DAR DOMNUL I LE-A DAT
DIN NOU.

Cartea cea mai vândută din toate timpurile, Biblia spune o poveste transmisă de-a lungul a mii de ani. Multe dintre legile și poruncile stabilite în Biblie constituie fundamentul valorilor și al legilor morale ale civilizației occidentale.

Totul a început cu depănarea poveștilor. Cu mult timp înainte ca oamenii să fi învățat să citească ori să scrie, poveștile despre Dumnezeu și despre poporul Său erau transmise pe cale orală din generație în generație. Unele istorii arătau cum a creat Dumnezeu universul. Altele relateau istoria poporului evreu, începând cu Avraam, un păstor bogat care, la chemarea lui Dumnezeu, și-a lăsat gospodăria din Mesopotamia pentru a se așeza în pământul Canaanului. Deși aceste povești erau pline de dramatism, scopul lor nu era doar de a-i distra pe oameni. Ele erau dăltuite cu măiestrie astfel încât să păstreze cultura ebraică și să explice felul în care Dumnezeu era prezent în viețile oamenilor.

Poporul evreu nu era singur pe lume. Vecinii lor din Orientul Apropiat antic aveau propriile mituri despre

vremurile preistorice, deși, în general, acestea erau despre zei războinici și eroi umani. Istoriile evreilor recunoșteau un singur Dumnezeu adevărat, care ține în palmă toată suflarea.

Personajele din epopeile evreilor erau oameni în carne și oase.

În paralel cu aceste povestiri, au apărut primele sisteme de scriere. Pe la 3200 î.Hr. popoarele din Mesopotamia au creat scrierea cuneiformă, în care semnele erau imprimate pe tăblițe de lut sau dăltuite în piatră. Cam în aceeași perioadă, egiptenii au inventat hieroglifele, scrierea cu pictograme. Atât Mesopotamia, cât și Egiptul aveau să joace roluri importante în Biblie. Avraam a auzit pentru prima dată chemarea lui

Dumnezeu când se afla în Mesopotamia; cei 12 stră-strănepoți ai săi s-au stabilit în Egipt. Dar probabil că majoritatea evreilor din acele vremuri nu știau să scrie și să citească. Cum pentru scrierea cuneiformă și pentru cea cu hieroglife era nevoie de cunoașterea a mii de simboluri, scrisul și cititul erau în seama unor scribi cu pregătire specială. Cu toate acestea, spre sfârșitul perioadei petrecute de evrei în Egipt, Moise, care avusese parte de o educație egipteană, s-a impus drept conducător al lor. E destul de probabil ca Moise să fi putut citi și scrie hieroglifele egiptene.

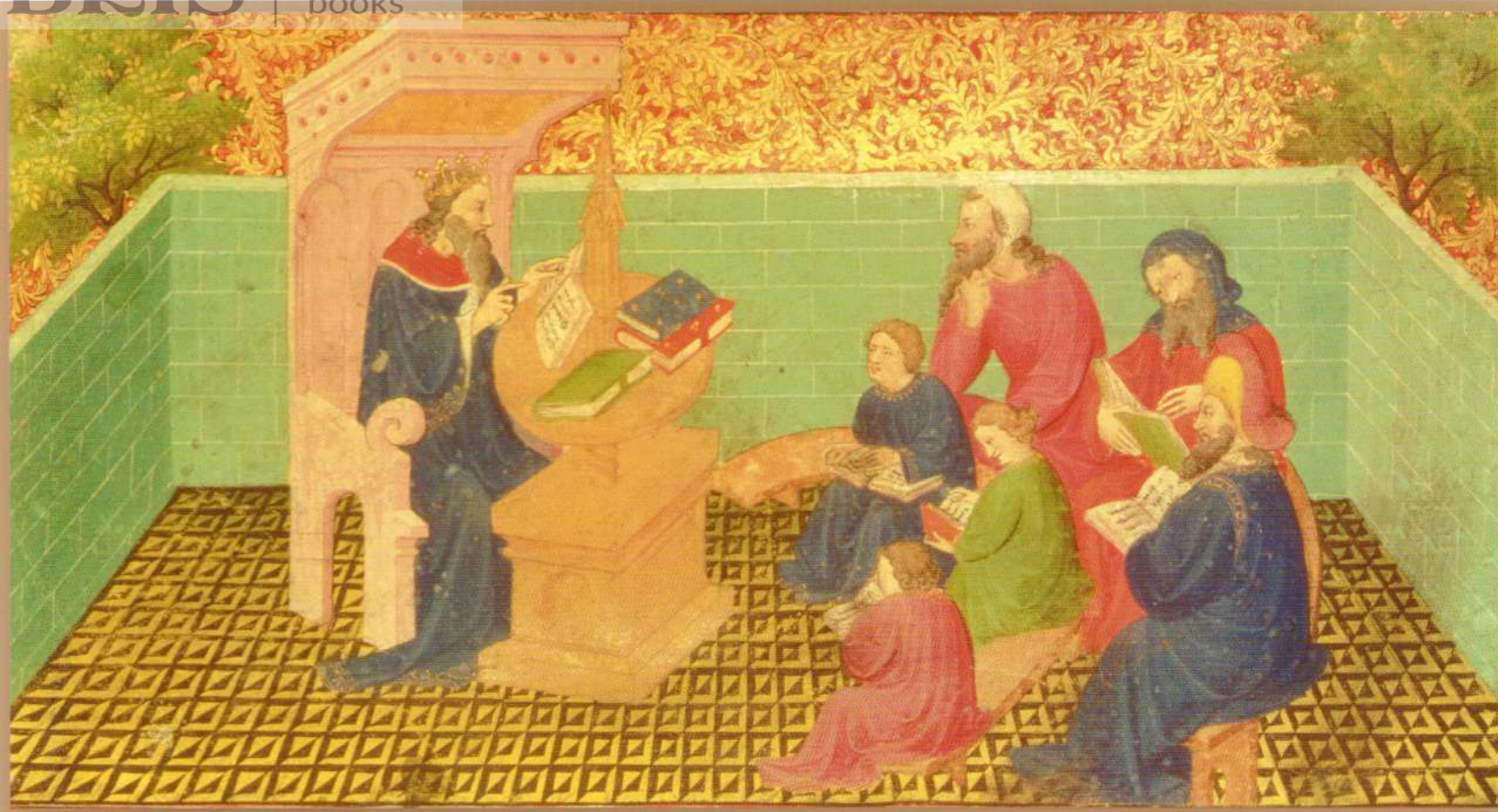
STĂ SCRIS

Dumnezeu i-a poruncit lui Moise să elibereze poporul Său din robia din Egipt și să-l ducă înapoi în pământul Canaanului, unde avea să devină marea națiune a Israelului. Pe drum, pe muntele Sinai, în pustiu dintre Egipt și Canaan, Dumnezeu i-a dat lui Moise cele zece porunci, înscrise pe table de piatră. Când poporul ales a ajuns în Canaan (după 40 de ani), acolo se folosea deja scrierea alfabetică, iar evreii și-au creat în scurt timp propriul alfabet. Pe măsură ce se stabileau pe acele pământuri, au început să noteze în scris istoriile și legile care le fuseseră transmise pe cale orală.

Prin 1011 î.Hr., tânărul erou David a devenit rege în Israel, inițiind astfel o perioadă de expansiune literară. Despre David însuși se crede că ar fi scris mulți dintre psalmii din Biblie. Tot el a numit scribi care aveau sarcina să consemneze în scris cronici ale domniei sale, iar regii de după el i-au urmat exemplul. Când Solomon, fiul lui David, a devenit rege, a construit un templu mare și a poruncit ca psalmii să fie cântați în acel templu. Despre Solomon se crede că ar fi compus personal „trei mii de pilde; și cântările lui au fost o mie și cinci“ (III Regi 4:32).

La moartea lui Solomon, în 931 î.Hr., regatul s-a împărțit între regatul de nord al Israelului și regatul de sud, mai mic, al Iudei (cu capitala la Ierusalim). În perioada următoare, când regatul era divizat, mai mulți profeți au răspândit cuvântul lui Dumnezeu, certându-i pe oameni pentru că

se îndepărtau de Dumnezeu și nu aveau milă față de săraci. Dacă aveau să continue să se poarte astfel, avertizau ei, dușmanii păgâni aveau să-i distrugă. Iar profeția s-a confirmat. În 722 î.Hr., asirienii cu cucerit în întregime regatul de nord și au risipit populația. Regatul Iuda a supraviețuit ceva mai mult. Apoi, în 587 î.Hr., au năvălit babilonienii, care au distrus Ierusalimul și marele Templu un an mai târziu și au luat în captivitate mulți evrei, ducându-i în robie în Babilon.

COMPILAREA TEXTELOR

Aflați departe de casă, mulți exilați erau tentați să adopte obiceiurile și riturile venerării idolilor care îi înconjurau. Îngrijorați că propria cultură avea să se piardă, evreii zeloși și-au coordonat eforturile pentru a-și organiza vechile scrieri despre moștenirea lor și pentru a înțelege de ce pierduseră tot ceea ce le oferise Dumnezeu. Astfel au apărut multe dintre formele finale ale textelor care alcătuiesc Scripturile evreiești.

Cele mai importante dintre acestea sunt textele ce acoperă perioada dintre crearea lumii și moartea lui Moise. Ele sunt numite adesea cele cinci cărți ale lui Moise, deoarece, conform unei tradiții foarte vechi, Moise este autorul lor.

Însă în prezent numeroși cercetători se îndoiesc că Moise ar fi scris aceste cărți, așa cum apar ele în acest moment. Ei susțin că, din examinarea textelor cu atenție, se observă că în ele s-au împletit mai multe tradiții. Una dintre acestea pune în evidență eroi din regatul de nord (fostul regat al

Israelului). Alta pune accentul mai mult pe Templul din Ierusalim și pe preoți. Conform unor cercetători, principalele tradiții s-au combinat, iar pe parcursul anilor de captivitate în Babilon (sau chiar mai târziu), o persoană sau mai multe (nu se știe cine) le-au prelucrat, adăugând descrieri ale unor practici religioase, inclusiv cele care fuseseră îndeplinite în Templu înainte de distrugerea sa. Cele cinci cărți rezultate au ajuns să fie considerate, în scurt timp, legea evreiască și venerate ca Sfinte Scripturi. Ele mai sunt numite Tora (învățături) sau Pentateuhul (cinci cărți).

De asemenea, editorii au strâns laolaltă versiuni finale ale istoriei poporului lor în Canaan: cărțile Iosua, Judecători, Regi. Reflectând la felul în care și-au pierdut pământul, e posibil să fi adunat lucrări ale unor scribi regali și unele scrieri în care profeții au prezis soarta poporului.

SUS: SOLOMON DICTEAZĂ
PILDELE; CCA SEC. XIV Î.HR.
PĂSTRATE ÎN BRITISH LIBRARY.
PILDELE LUI SOLOMON
REUNESC MATERIALE DIN
NUMEROASE SURSE DIFERITE,
INCLUSIV DIN EGIPT.

DREAPTA: PROFETUL IEREMIA, DE MICHELANGELO BUONARROTI (1475–1564).
TAVANUL CAPELEI SIXTINE, VATICAN. IEREMIA ESTE PROFETUL ULTIMELOR ZILE
ALE REGATULUI IUDA; EL A ANUNȚAT CĂ PĂCATELE DIN TRECUȚ ALE REGATULUI
II VOR ADUCE SFÂRȘITUL.

FINALIZAREA ȘI TRADUCEREA SCRIPTURILOR EVREIEȘTI

În 539 î.Hr., marele rege persan Cyrus al II-lea a cucerit Babilonul, apoi le-a permis evreilor să se întoarcă la Ierusalim și să-și reconstruiască Templul. Ulterior, textele profeților din perioada postexilică au fost reunite sub numele de Profeți Târzii. Cărțile istorice din perioada anterioară care conțineau texte profetice au fost compilate de evrei, fiind numite Primii Profeți; în ele, profeții încearcă să formeze conștiința poporului.

Cărțile primilor profeți și cele ale profeților târzii au fost în cele din urmă combinate. Numite, simplu, Profeții, au ajuns parte a Scripturii evreiești, și doar Tora este mai importantă decât ele. (Creștinii plasează așa-zișii Primi Profeți, alături de alte câteva texte, în categoria cărților istorice.)

Toate celelalte cărți din Biblia evreiască sunt numite Scrierile. Acestea cuprind Psalmii, Pildele și alte texte ale înțelepciunii (inclusiv Iov și Ecclesiastul), care povestesc istoria evreilor până imediat după reconstruirea Templului, și alte câteva (printre care Daniel, Rut și Estera). Acesta a fost ultimul grup de cărți acceptat de către evrei ca făcând parte din Sfânta Scriptură.

După ce Alexandru cel Mare a cucerit Orientul Apropiat, făurindu-și giganticul imperiu, greaca a devenit limba comună, iar în sec. III î.Hr. a început traducerea în limba greacă a Scripturilor evreiești. Traducerea este cunoscută sub numele de Septuaginta (termen grecesc ce înseamnă 70), deoarece, conform legendei, 70 (sau 72) de învățați au făcut fiecare traduceri separat, dar au ajuns toți la aceeași formă. În timp, toate cărțile ce alcătuiau Scripturile

JOS: DRUMUL SPRE EMAUS,
DE PAUL BRIL (1554–1626).
CONFORM EVANGHELIEI DUPĂ
LUCA, ACEASTA ESTE PRIMA
DATĂ CÂND IISUS SE ARATĂ
DUPĂ ÎNGROPAREA SA.

evreiești au fost cuprinse în Septuaginta, alături de alte câteva cărți excluse ulterior din canonul protestant (colecția acceptată de scrieri sacre). Aceste cărți suplimentare, scrise între 300 î.Hr. și 70 d.Hr., au devenit cunoscute sub numele de apocrife.

APARIȚIA SCRIPTURILOR CREȘTINE

Ca și cărțile evreiești ale Bibliei, tradiția creștină s-a dezvoltat mai întâi pe cale orală, fiind apoi transpusă în scris. Deși discipolii lui Iisus au avut mijloacele necesare pentru a înregistra faptele în scris încă de la început, ei au amânat acest lucru pentru că se așteptau ca Iisus să revină în scurt timp sub forma deplină a Mântuitorului. Astfel, după timpul petrecut de Iisus pe pământ, ucenicii săi au răspândit pe cale orală vestea cea bună a venirii sale, relatând povești despre el.

Evangelia după Luca ne oferă o idee despre cum se poate să se fi răspândit aceste istorii. În duminica de după răstignirea lui Iisus, doi discipoli dezamăgiți plecaseră din Ierusalim, îndreptându-se spre un sat învecinat, Emaus. Când întâlnesc un străin, îi vorbesc despre Iisus, dar adaugă că Iisus fusese executat și nu poate fi acel Mesia la care sperau. Deși auziseră că Iisus înviase din morți, nu cred acest lucru. Străinul îi ceartă pentru necredința lor și le amintește că moartea lui Mesia a fost prezisă de Scripturi. Apoi, la cină, străinul își dezvăluie identitatea: Iisus însuși. Fericiți, cei doi discipoli se grăbesc să se întoarcă la Ierusalim pentru a le împărtăși și celorlalți experiența lor (Luca 24:13-35). Acest model de transmitere a narațiunilor s-a repetat, încorporând tot mai multe dintre vorbele și faptele lui Iisus. Toți discipolii lui Iisus le repetau, dar cei care îl cunoscuseră personal se bucurau de o încredere mai mare.

Pe măsură ce trecea timpul, devenea evident că venirea lui Iisus nu era iminentă, iar cei care îl cunoscuseră personal dispăreau treptat. Pentru a păstra ce se știa despre Iisus, unii au început să noteze relatări ale învățăturilor sale, ale morții sale și ale învierii. Astfel, pe parcursul celei de-a doua jumătăți a sec. I d.Hr. au fost scrise cele patru Evanghelii, precum și Faptele Apostolilor, o continuare a Evangheliei după Luca, ce descriau primele forme de răspândire a Bisericii.

Dar înainte de scrierea Evangheliilor, apostolul Pavel

STÂNGA: SFÂNTUL ATANASIE, 1728, ICOANĂ DE PE INSULA GRECEASCĂ ZANTE (ZAKYNTHOS). ÎN POZIDA UNEI CARIERE ZBUCIUMATE CA EPISCOP AL ALEXANDRIEI, ATANASIE A JUCAT UN ROL IMPORTANT ÎN ISTORIA BISERICII.

a călătorit prin Grecia și Asia Mică (Turcia de azi), fondând comunități de credincioși. În cursul călătoriilor sale, Sfântul Pavel a păstrat legătura cu aceste comunități, numite și biserici, prin epistole – cele mai vechi scrieri creștine care s-au păstrat. Au urmat epistole de la alți conducători creștini, iar spre sfârșitul secolului a apărut Apocalipsa, o carte cu viziuni despre sfârșitul vremurilor. S-au scris și alte texte, precum alegorii, cărți cu profeții și povestiri despre copilul Iisus, mama sa și Maria Magdalena. Însă nici una nu avea să fie acceptată ca Scriptură.

Inițial, creștinii nu au descris drept Scriptură nici unul dintre aceste texte. Scriptura evreiască era singura lor Biblie, deși cei care oficiau ritualurile de cult citeau din textele creștine. Descriind serviciile religioase din Roma de la mijlocul sec. II d.Hr., teologul Justin Martyr afirmă că mulțimii prezente i se citeau „memoriile apostolilor”.

Cu toate acestea, nu s-a adoptat o colecție autorizată de texte sacre. În 367 d.Hr., Atanasie, episcopul Alexandriei, a ales 27 de cărți (care nu includ și apocrifele) pe care le considera inspirate de Dumnezeu și fundamentate de învățăturile apostolilor. Sinoadele ulterioare ale Bisericii au confirmat că aceste cărți reprezentau Sfânta Scriptură, iar acestea au ajuns să fie cunoscute drept Noul Testament, ce venea să completeze Scripturile evreiești, numite și Vechiul Testament.

Stabilind canonul, Atanasie scria: „Doar în aceste [cărți] este proclamată doctrina dumnezeirii. Fie ca nimeni să nu le adauge și să nu le răpească nimic”.

JOS: SFÂNTUL PAVEL DÂNDU-LE APOSTOLILOR SCRIERILE SALE, MOZAIK DIN SEC. XIII PE UN SANCTUAR, CATEDRALA MONREALE, SICILIA. SFÂNTUL PAVEL LE-A ÎMPĂRTĂȘIT ISTORIA LUI HRISTOS EVREILOR ȘI NON-EVREILOR.

RĂSPÂNDIREA BIBLIEI

DREPT ACEEA, MERGÂND, ÎNVĂȚAȚI TOATE NEAMURILE MATEI 28:19

DREAPTA: SFÂNTUL PATRICK
ARĂTÂND POPORULUI
IRLANDEZ CELE PATRU
EVANGHELII, DIN TRIAS
THAUMATURGA SAU TREI
SFINȚI FĂCĂTORI DE MINUNI
AI IRLANDEI (CCA 1890),
DE MARY CUSACK. PAPA
CELESTIN I L-A TRIMIS
PE SFÂNTUL PATRICK SĂ-I
CONVERTEASCĂ PE IRLANDEZI
ÎN CCA 433 D.HR.

Primii creștini au fost persecutați uneori, dar în 313 d.Hr., Constantin cel Mare a impus toleranța religioasă prin Edictul de la Milano. Curând, creștinismul a devenit religia oficială a Imperiului Roman. Misionarii au început să răspândească Biblia și mesajul său în lumea occidentală.

Deși popoarele din colțurile îndepărtate ale imperiului vorbeau limbi proprii, nu aveau posibilitatea de a se exprima în scris. Pentru a ajunge la aceste popoare, misionarii nu au fost nevoiți doar să le ofere traduceri ale Bibliei, ci și să conceapă alfabet în care să le transpună pentru viitor. Astfel, primii misionari au răspândit și folosirea scrisului.

În sec. IV d.Hr., Wulfila, un episcop din Cappadocia (în prezent în Turcia), a răspândit creștinismul în rândul vizigoților, inventând un alfabet și traducând Scriptura

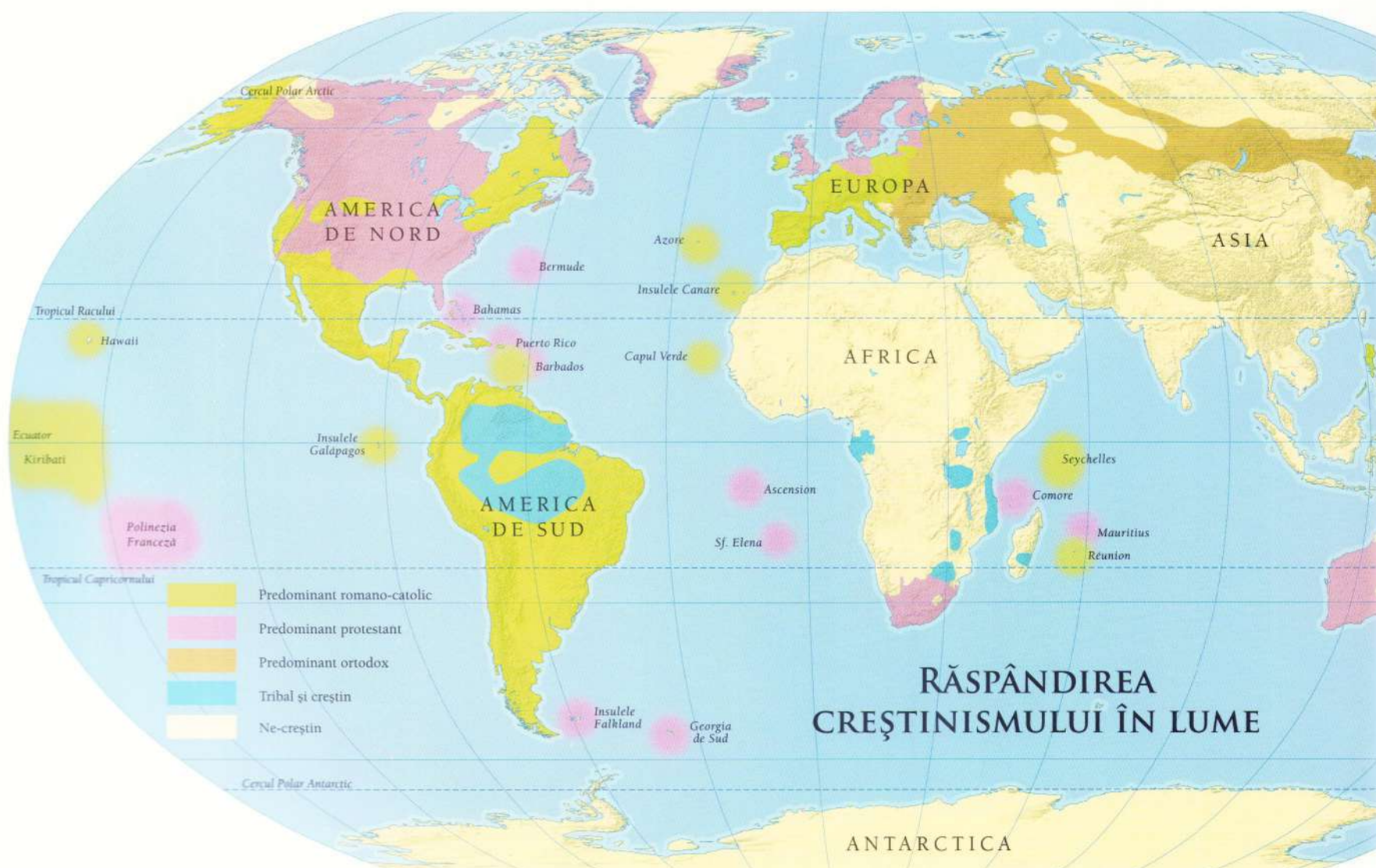
în limba gotică. În sec. V d.Hr., Mesrop, un călugăr armean, a creat trei alfabet, folosite pentru a traduce Biblia în limbile armeană, albaneză și georgiană.

În sec. IX d.Hr., Chiril și Metodie, doi călugări din Grecia, au mers în Moravia (azi Slovacia), au creat un alfabet și au tradus Biblia în limba slavă veche. De aici Biblia a fost dusă în regiuni care în prezent fac parte din Bulgaria, Serbia, Muntenegru, România și Rusia. Probabil că, fără alfabetele neobosiților misionari, popoarele din Europa de Est nu ar fi deprins încă multă vreme cititul și scrisul.

CĂLUGĂRI

Prin sec. IV d.Hr., latina a înlocuit greaca ca limbă a imperiului, astfel că era nevoie de o Biblie în latină.

Un călugăr italian, numit Ieronim, a realizat o traducere a Bibliei care avea să fie cunoscută drept Vulgata, deoarece era

APOCRIFELE

Traducând Vechiul Testament, Sf. Ieronim considerase că acele cărți care se găseau în Septuaginta, dar nu erau incluse în canonul evreiesc oficial nu făceau parte din Biblie și le-a numit apocrife în Biblia Vulgata. În momentul Reformei protestante, Biserica Catolică a decis să includă textele apocrife în Biblie, deoarece considera că Septuaginta fusese sanctificată de apostoli. Protestanții nu au ajuns la un acord privind statutul lor de Sfântă Scriptură, dar azi multe Biblii protestante includ textele apocrife într-o secțiune separată (practică inițiată de Martin Luther).

redactată în forma vorbită (vulgară) a limbii latine.

Sf. Ieronim a tradus cea mai mare parte a Noului Testament din originalul în limba greacă, iar întregul Vechi Testament din textele antice în limba ebraică, în loc să poarte de la versiunea grecească a Septuagintei, utilizată de creștini de la început. Vulgata, terminată în 405 d.Hr., a rămas cel mai important text biblic timp de peste un mileniu.

Sub atacurile popoarelor migratoare, Imperiul Roman s-a prăbușit, iar nivelul intelectual din Europa a avut mult de suferit. Dar, de pe la sfârșitul sec. VI d.Hr., comunitățile de călugări au făcut eforturi susținute în întregul Occident pentru a păstra și a copia textele biblice. Aceste manuscrise copiate cu meticulozitate sunt uimitoare prin acuratețea lor și prețuite pentru ornamentarea lor elaborată. Iar orele nesfârșite dedicate de călugări eforturilor de copiere au dus la inovații majore în scrierea de mână.

Spre sfârșitul sec. VII d.Hr., Alcuin, un călugăr anglo-saxon, a pus la punct un nou stil de scriere, cursivă, în care literele erau legate între ele, nu scrise separat, sub formă de blocuri. Această scriere cursivă, datorită căreia scrisul devenea mult mai rapid, a ajuns în scurt timp norma în întreaga Europă. Secole la rând călugării au fost și principalii profesori, învățându-i pe oameni în mănăstirile lor sau în școlile bisericesti. Apoi, la începutul sec. XIII, au apărut primele universități, la Paris, la Bologna și în Anglia. Teologia rămânea materia predominantă, însă, pentru prima dată, datorită unui curent nou, numit academism, studenții erau îndemnați să studieze și alte texte în afara celor ale Scripturilor, în special operele filosofului grec Aristotel. Academismul a dat naștere câtorva dintre cei mai importanți gânditori creștini ai tuturor timpurilor, precum Toma d'Aquino, a cărui operă *Summa Theologiae* (1267–1273) rămâne o capodoperă a teologiei creștine.

REFORMATORI

Cu timpul, numeroși capi ai Bisericii s-au îndepărtat mult de spiritul lui Iisus, devenind tot mai interesați de bogății și de putere. În consecință, reformatorii au încercat să provoace întoarcerea la vremea apostolilor, când creștinii

împărțeau tot ce aveau. Printre acești reformatori s-a numărat și un negustor francez din sec. XII, Pierre Valdo (Vaudès), care a răspuns îndemnului lui Iisus: „Du-te, vinde averea ta, dă-o săracilor... după aceea, vino și urmează-Mi” (Matei 19:21).

Valdo și alții asemenea lui au fost reduși la tăcere de Biserică, deoarece îi contestau pe capii acesteia, dar unul dintre reformatori, Francisc din Assisi, a adoptat o altă abordare. Încercând doar să urmeze exemplul lui Iisus, Francisc trăia în sărăcie lucie, atrăgându-i pe ceilalți prin simplitatea vieții sale. Spre deosebire de alți reformatori, el a obținut permisiunea papei pentru a-și organiza adepții sub forma unui ordin religios, călugării minoriti sau franciscani. Francisc a înființat și un ordin al femeilor cuvivoase și un al treilea ordin, cu o popularitate imensă, format din creștini laici, care îi urmau exemplul fără a-și părăsi familiile. Deoarece membrii acestui ordin, care erau adepți ai păcii, refuzau să răspundă chemării la arme a seniorilor lor feudali, ei au contribuit la prăbușirea sistemului feudal. Biserica

JOS: SFÂNTUL IERONIM

TRADUCÂND BIBLIA (SEC. XV).

DEȘI SFÂNTUL IERONIM

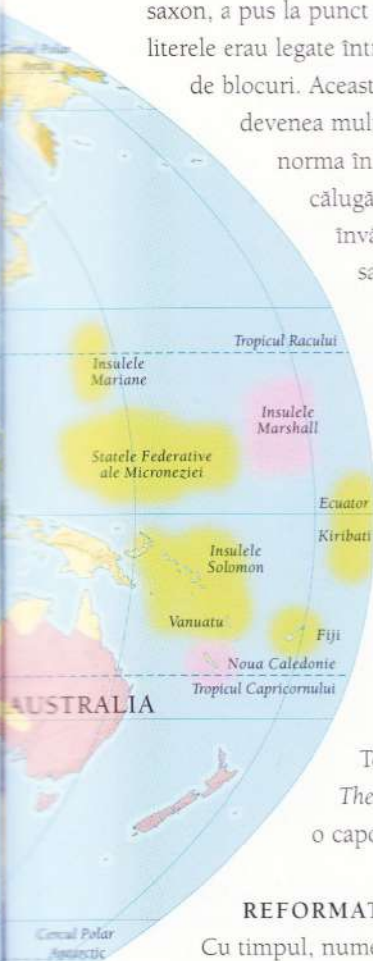
A FOST UN MARE ÎNVĂȚĂTOR,

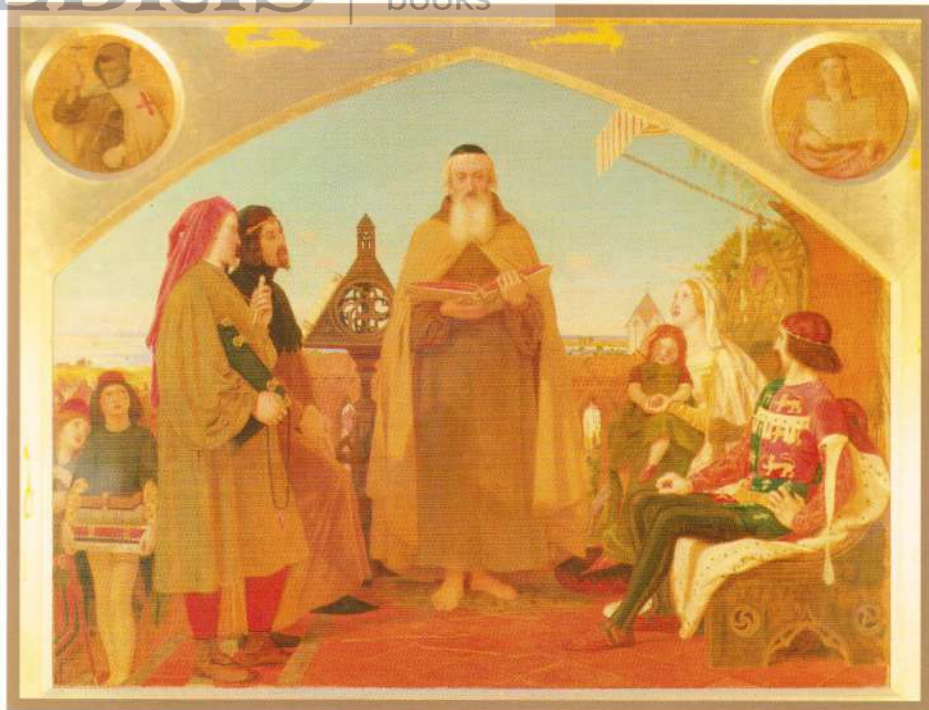
STĂPÂNIND LATINA, GREACA

ȘI EBRAICA, TRADUCEREA

SA NU A FOST UNIVERSAL

ACCEPTATĂ LA ÎNCEPUT.

SUS: JOHN WYCLIFFE CITIND
BIBLIA TRADUSĂ DE EL LUI
JOHN DE GAUNT (1847–1848),
DE FORD MADOX BROWN.
WYCLIFFE A FOST PRIMUL
CARE A TRADUS O PARTE
DIN BIBLIE ÎN ENGLEZĂ.

a devenit mai bună, o vreme, dar în scurt timp a recăzut în declin, ceea ce a dus la apariția de noi reformatori. Printre ei s-a numărat și John Wycliffe, un teolog englez din sec. XIV, care cerea Bisericii să renunțe la averea și la puterea sa. Wycliffe susținea că poruncile lui Dumnezeu nu se găseau în instrucțiunile Bisericii, ci în Biblie, și că toți creștinii ar fi trebuit să poată citi Biblia în propria limbă. El a fost în scurt timp redus la tăcere.

Următorul reformator important s-a bucurat de susținere dintr-o sursă neașteptată – tiparul. În 1456, Johannes Gutenberg a tipărit o Biblie, revoluționând felul în care erau produse cărțile. În scurt timp, au început să fie tipărite Biblii și alte cărți în număr mare, devenind astfel ușor accesibile oamenilor. Când Martin Luther a pus bazele propriilor sale reforme, s-a folosit de broșuri tipărite pentru a-și răspândi mesajul, iar în 1534 a tradus Biblia în germană. Datorită traducerii lui Luther, Biblia a devenit foarte accesibilă, având un impact de durată asupra limbii germane.

BIBLIA ÎN ENGLEZĂ

În 1523, lui William Tyndale, preot și lingvist, i s-a interzis să traducă Biblia în engleză, deoarece episcopul său, catolic, considera că o astfel de activitate miroase a protestantism. Neintimidat, Tyndale s-a dus în Germania, unde a tradus Noul Testament și părți din Vechiul Testament. Ulterior a fost executat ca eretic din cauza tonului protestant al notelor sale biblice.

Situația din Anglia s-a schimbat în scurt timp. După ce regele Henric al VIII-lea s-a separat de Biserica Catolică, au apărut numeroase traduceri ale Bibliei în engleză. Prima, realizată de Miles Coverdale (1535), se baza foarte mult pe Tyndale, Luther și pe Vulgata. Populara Biblie de la Geneva (1560) a fost criticată ca fiind prea protestantă, iar Biblia Episcopală (1568) pentru că nu era destul de protestantă. Între timp, catolicii englezi exilați în orașele franceze Douai

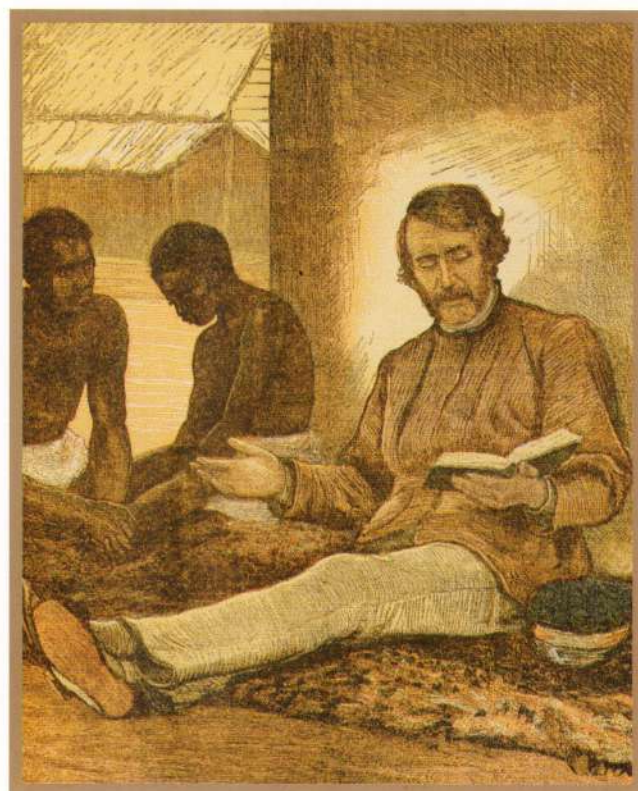
PAGINA ALĂTURATĂ: JOHANNES GUTENBERG, DE JEAN-ANTOINE LAURENT (1763–1832). REALIZAREA PRIMEI BIBLII A LUI GUTENBERG A DURAT TREI ANI, IMPRIMÂNDU-SE CIRCA 180 DE EXEMPLARE, TIPOGRAFUL S-A ÎNDATORAT FOARTE MULT PENTRU ASTA. MUNCA SA A SCHIMBAT LUMEA.

și Reims au publicat propria Biblie în engleză (în 1582, respectiv 1609–1610).

În 1604, regele Iacob I a cerut realizarea unei noi traduceri a Bibliei, care să fie folosită în biserici. Această sarcină a revenit unei comisii de 46 de învățați, care și-au bazat traducerea pe Biblia Episcopală, dar au consultat și alte versiuni, inclusiv traducerea catolică. Pentru a se evita subiectivitatea teologică, s-au folosit note marginale doar pentru a explica cuvinte ebraice și grecești și pentru a sublinia pasaje paralele. Biblia regelui Iacob (versiunea autorizată) a fost publicată în 1611 și a avut un impact major asupra limbii engleze.

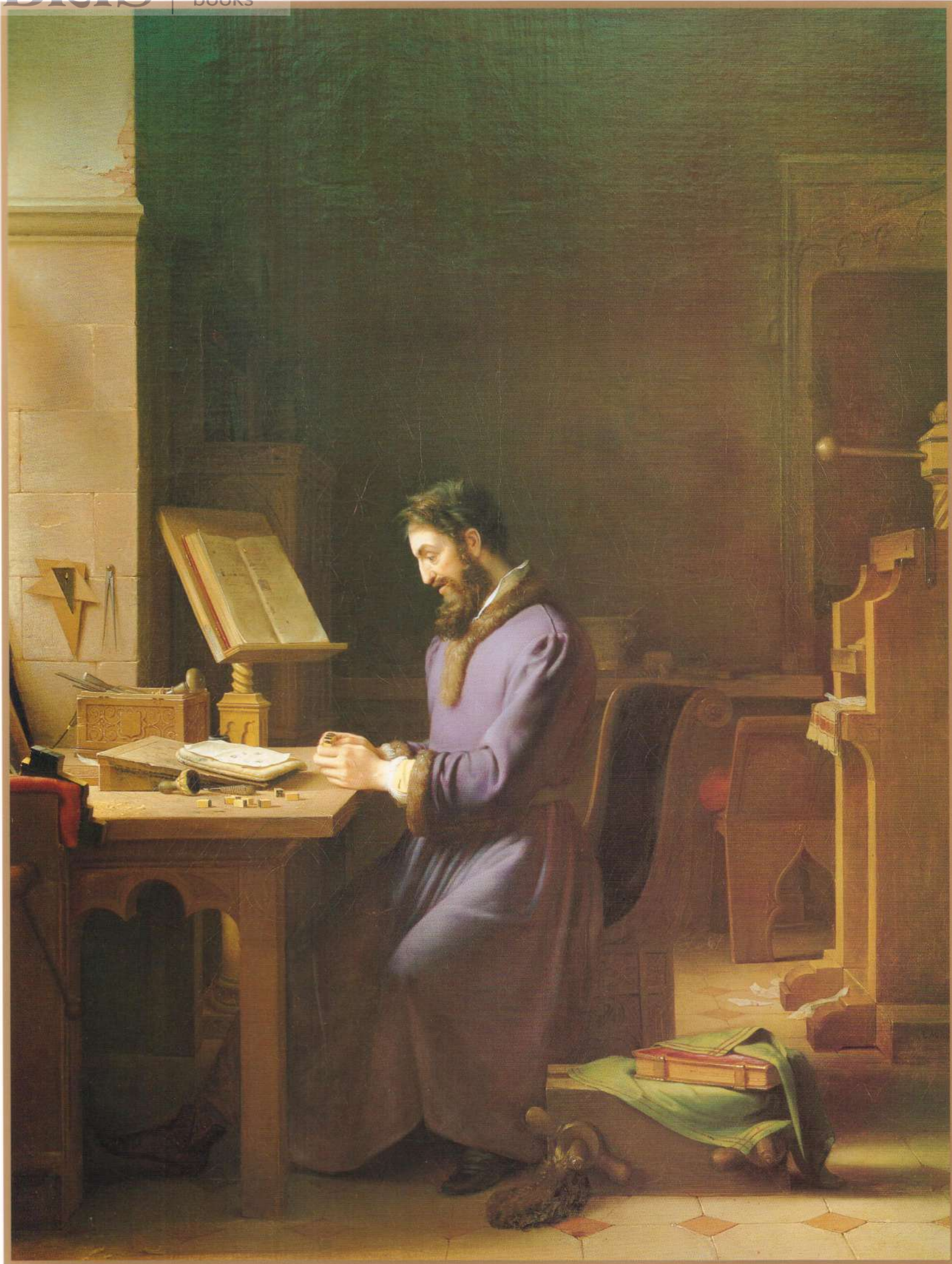
Biblia a fost adusă în scurt timp pe continentele americane și tradusă în dialectele americanilor nativi. În epoca Iluminismului, scepticii au încercat să înlocuiască Biblia cu știința, ceea ce a dus la reacția pietistă. Societățile biblice au trimis misionari în întreaga Africă, în Orient și în Mările Sudului, unde au creat noi alfabetice și au tradus Sfânta Scriptură în limbile acelor popoare.

Între timp, au apărut nenumărate traduceri în limba engleză, variind de la unele strict literale la simple parafrazări. Dar puterea și popularitatea versiunii regelui Iacob era atât de mare, încât au apărut patru versiuni actualizate. Versiunea Revizuită Engleză (1881–1885) și Versiunea Revizuită Americană (1901) au utilizat versiuni mai exacte ale textelor originale. Versiunea Revizuită Standard (1952) a fost considerată, dintre toate versiunile în limba engleză, cea care se apropie cel mai mult de limbile originare. Noua Versiune Revizuită Standard (1989) s-a inspirat din manuscrise și mai vechi și de mai mare încredere, și s-a străduit să elimine din exprimare o mare parte din probleme.

SUS: ACEST EXEMPLU DIN
THE ART AND PRACTICE OF
TYPOGRAPHY, DE EDMUND
G. GRESS, PREZINTĂ BIBLIA
GUTENBERG AVEA 300 DE
PAGINI, FIECARE CU CÂTE
42 DE RÂNDURI.

DREAPTA: LIVINGSTONE
CITIND BIBLIA (SEC. XIX).
SCOȚIANUL DAVID
LIVINGSTONE A FOST
MISIONAR ȘI CELEBRU
EXPLORATOR AL AFRICII.

ARHEOLOGIA BIBLIEI

TEMELIILE LUMII S-AU DESCOPERIT 2 REGI 22:16

DREAPTA: ARCA LUI NOE

(SEC. XVI), BISERICA

SFÂNTUL ANIETUS, SFÂNTUL

NEOT, CORNWALL, MAREA

BRITANIE. UN POTOP MASIV

ESTE PRIMA RELATARE

BIBLICĂ CONFIRMATĂ

ȘI DIN ALTE SURSE.

Pe 3 decembrie 1872, George Smith a prezentat o descoperire remarcabilă în fața Societății de Arheologie Biblică din Londra, în cadrul unei ședințe la care a participat înalta societate a Angliei victoriene, inclusiv prim-ministrul Gladstone. În acea seară, Smith a citit o traducere a unei tăblițe mesopotamiene antice aflată la British Museum. Acea tăbliță era atât de importantă pentru că reprezenta o altă descriere a unui potop, poate chiar același pentru care și-a construit Noe arca.

Reacția nu poate fi descrisă altfel decât ca una de senzație. Grupuri de arheologi și de istorici au fost trimise să caute alte tăblițe similare, dar și dovezi concrete ale potopului. Savanții au încercat să facă apel la arheologie pentru a demonstra că potopul avusese loc cum spunea Biblia; la Muzeul Universității Pennsylvania se află multe cutii umplute cu un așa-numit „sol din timpul potopului” (pământ pe care arheologii, în entuziasmul lor exagerat, îl atribuiseră în mod eronat perioadei potopului). Arheologia biblică a câpătat cu adevărat avânt ca misiune științifică în deplinul sens al cuvântului, spre deosebire de expedițiile la întâmplare făcute până atunci.

DOVEZI PENTRU ADEVERIREA BIBLIEI

Din punct de vedere practic, ceva similar arheologiei biblice se desfășura deja de secole, deși nu era disciplină academică oficială. Încă din Antichitate, pelerinii evrei, creștini și musulmani căutaseră locurile exacte ce găzduiseră evenimente biblice. Monumente precum Biserica Nașterii Domnului din Betleem și Biserica Sfântului Mormânt din Ierusalim sunt mărturii ale acestei tradiții. Spre sfârșitul sec. XIX însă, arheologia devenise o disciplină științifică de sine stătătoare, iar în scurt timp savanții s-au gândit să utilizeze metode arheologice (precum cele folosite pentru studierea Mesopotamiei, a Egiptului și a civilizațiilor americane antice) pentru a demonstra (sau a infirma) Biblia.

Inițial, arheologia biblică a fost dominată de echipele britanice și americane, care se zice că făceau săpături cu Biblia într-o mână și cu mistria în cealaltă. După formarea

statului Israel, în 1948, arheologii israelieni au început și ei să se afirme, căutând dovezi concrete ale granițelor antice dintre Israel și Iuda. Până în anii 1970, acesta a rămas punctul central al arheologiei biblice, iar cercetătorii au dezbătut aprig care sunt dovezile practice ale veridicității Bibliei.

În anii 1970, arheologii și savanții biblici au început să regândească situația. Ar putea vreodată dovezile arheologice să întărească ori să infirme relatările biblice? Până atunci nu se obținuseră decât succese modeste. În privința capitolelor din Biblie care vorbeau despre forme de guvernare statală de mai mare anvergură (precum cărțile Regilor și Paralipomena), arheologia reușise să descopere construcții și inscripții antice referitoare la monarhia antică. Dar încercările de a utiliza arheologia pentru a găsi urme ale patriarhilor sau pentru a identifica traseul ieșirii din Egipt au fost mai puțin reușite. Arheologia pur și simplu nu poate identifica rămășițele unei singure familii sau ale unui grup de oameni. Chiar dacă s-a păstrat material de la o anumită familie (și nu a fost distrus de procesele naturale ce duc la descompunerea artefactelor), șansele ca arheologii să-l găsească sunt infime.

În prezent, arheologii biblici (cunoscuți mai degrabă ca arheologi siro-palestinieni) caută informații mai generale despre oamenii și societatea din Biblie. Ei nu mai caută

JOS: ALTARUL DESCOPERIRII
CRUCII, BISERICA SFÂNTULUI
MORMÂNT, IERUSALIM,
ISRAEL. SE CREDE CĂ
SFÂNTA ELENA (MAMA LUI
CONSTANTIN CEL MARE)
A DESCOPERIT AICI CRUCEA
LUI HRISTOS ÎN 326 D.HR.

dovezi despre Avraam, ci mai degrabă dovezi directe privind viața de zi cu zi a oamenilor care au trăit în vremea lui Avraam. Un exemplu sunt cercetările lui Lawrence Stager. Arheolog la Universitatea Harvard, Stager a folosit arheologia pentru a înțelege mai bine povestea lui Ieftae și a fiicei sale din Judecători 11.

Ieftae a fost unul dintre judecătorii trimiși de Dumnezeu pentru a-i salva pe israeliți de dușmanii lor, amoniții. În timpul războiului dintre aceste popoare, Ieftae a făcut un jurământ (vezi Judecători 11:30–31) că, dacă Domnul îi va ajuta să câștige bătălia împotriva amoniților, avea să sacrifice prima ființă care i-ar fi ieșit în cale, din casa lui, când avea să revină acasă. Când Ieftae s-a întors acasă, prima ființă care i-a ieșit în cale a fost fiica sa și, din cauza promisiunii făcute Domnului, el a fost nevoit să o sacrifice. Este un episod foarte tulburător.

După ce a studiat dovezi arheologice privind locuințele din Israelul antic, Stager a făcut o descoperire importantă, care ne poate ajuta să înțelegem faptele lui Ieftae. În Israelul antic, animalele și șeptelul erau ținute în casă, la parter. Ieftae a presupus probabil că prima vietate ce îi va ieși în cale va fi

AMULETELE DE LA KETEF HINOM

Deși arheologia poate să pună într-o lumină nouă anumite obiceiuri și tradiții, rar scoate la iveală exemplare noi (sau mai exact „vechi”) din textul biblic. Așa s-a întâmplat când Gabriel Barkay a descoperit așa-numitele amulete de la Ketef Hinnom, în peșteri mortuare de lângă Ierusalim. Cele două mici amulete de argint sunt frumoase. Dar ceea ce le face cu adevărat remarcabile sunt inscripțiile, care redau, cuvânt cu cuvânt, binecuvântarea preotească din Numerii 6:24–26. Pe baza stilului mormintelor în care au fost descoperite și a datării scrisului de mână utilizat pentru inscripții, amuletele pot fi datate cert din sec. VI î.Hr., ceea ce înseamnă că sunt cele mai vechi exemplare cunoscute ale unor fragmente din Biblie.

un animal și nu s-a gândit că va fi nevoit să-și sacrifice fiica. Este un bun exemplu al felului în care arheologia ne poate ajuta să înțelegem Biblia. În loc să încerce să găsească rămășițele anumitor persoane, arheologii caută să interpreteze lumea în care au trăit personajele biblice.

JOS: SACRIFICAREA FIICEI LUI
IEFTAE, DE GIOVANNI BATTISTA
PITTONI (1687–1707).
POVESTEA FIICEI LUI IEF-TAE
A DAT NAȘTERE UNOR
NUMEROASE DISCUȚII ÎNTRE
CERCETĂTORII BIBLIEI.

